

העולם כולו²³, ולפיכך לשבור גאוותם זו הביא הקב"ה רעב אליה, והמפרנס היה איש עברי — שזהו אצלם שם הגנאי, והיו בני ישראל נקראים עברים [במצרים], כי כן מצינו בתחלת גלותם שרק בשם עברים יכנום: המילדות העבריות, וכן איש מצרי מכה איש עברי, מילדי העברים זה, מינקת מן העבריות, אלקי העברים, ודו"ק היטב בכל זה.

מ"ב, ז'. ויתנכר אליהם.

עיין באונקלוס שתרגם וז"ל: וחשיב מה דמליל להון. נראה מדבריו שתרגם כאילו היה כתוב: ויתנכל אליהם, וכמו דלעיל בפרשת וישב [ל"ז פי"ח]: ויתנכלו אותו להמיתו, תרגם אונלוס: וחשיבו עלוהי. ואפשר שתרגם הענין ולא המלות. וע"ע מש"כ להלן בפרשת בא [י"ב פמ"ג].

ועיין ביונתן שתרגם: ואתעביד בעיניהם כחלונאי, והיינו כאיש זר. ואף שמלת זר נאמר להפך מקדוש, והיינו חילוני, משא"כ כאן שהוא מלשון נכרי, מ"מ אפשר שהושאל שם זה על כל איש נכרי שאין לו קורבא, ודו"ק.

מ"ב, ט'. לראות את ערות הארץ באתם.

פירש"י וז"ל: גלוי הארץ כו' וכן כל ערוה שבמקרא לשון גלוי וכו', וכעין זה פירש הראב"ע. אבל עיין באונקלוס שתרגם "בדקא דארעא", והוא כמו בדק הבית רעוע

וכו'. ואפשר שהוא מפרש מלשון [תהלים קל"ז פ"ז] ערו ערו עד היסוד²⁴, ודו"ק. **מ"ב, ט'. ויזכר יוסף את החלמות גו' ויאמר אליהם מרגלים אתם וגו'.**

כתב הרמב"ן וז"ל: ולפי דעתי כו' כי בראות יוסף את אחיו משתחווים לו זכר את כל החלומות אשר חלם להם וידע שלא נתקיים אחד מהם בפעם הזאת כו' וכיון שלא ראה בנימין עמהם חשב זאת התחבולה שיעליל עליהם כדי שיביאו גם בנימין אחיו אליו לקיים החלום הראשון תחלה ועל כן לא רצה להגיד להם אני יוסף אחיכם כו' כי היה אביו בא מיד בלא ספק, ואחרי שנתקיים החלום הראשון הגיד להם לקיים החלום השני, ולולי כן היה יוסף חוטא חטא גדול לצער את אביו ולהעמידו ימים רבים בשכול ואבל על שמעון ועליו, ואף אם היה רצונו לצער את אחיו קצת איך לא יחמול על שיבת אביו, אבל את הכל עשה יפה בעתו לקיים החלומות כי ידע שיתקיימו באמת עכ"ל. ועפר אנכי תחת כפות רגליו, אבל הכי מצוה היא לקיים חלומות, ואפילו אם ידע שיתקיימו באמת, בכל זאת הכי עליו להשתדל בזה, והרי זה כמו בהדי כבשי דרחמנא למה לך, וצ"ע²⁵. ולא יכולתי להשלים עם כל הישובים בענין זה.

אמנם מה שנראה לפענ"ד הוא, שהוא השתדל להוכיח להם כי כל אדם אפשר לו לטעות באומדנותא, כי כמובן משבטי י-ה בודאי דנוהו בדין גמור, ומכיון שעדיין לא

23. כתובות [דף קי"א ע"א]: אין לך מעולה בכל ארצות יותר מארץ מצרים וכו'.

24. שם פירש רש"י תיבת "ערו" מלשון חורבן, וא"כ אמר להם יוסף שהם באו לראות איך מחריבים את הארץ.

25. כבר עמדו על הקושי בדברי הרמב"ן כמה מהמפרשים, עיין בעקידה (מקץ קעה, ב) ובתורת משה להחת"ס. וע"ע באדרת אליהו להגר"א מש"כ בזה.

שדנוהו למיתה, ודו"ק היטב.

מ"ב, י"ג. שנים עשר עבדיך אחים
אנחנו וגו'.

הרי שמוטעם בדרגא תביר אע"פ שאין
ביניהם רק חטף פתח ודלא כפי כללי
הטעמים שצריכים שני תנועות בין דרגא
לתביר, וצ"ל כמש"כ כמה פעמים בספר
זה²⁹ דכיון דאיכא פסיק בין "אחים"
ל"אנחנו" א"כ אין לך הפסק גדול מזה. ומה
שכתוב כאן פסיק, הוא משום דבאמת הו"ל
להטעים "עבדיך אחים" בקדמא ואזלא,
אלא משום דלא נשאר לתביר כדי הפסק
קצת נעשה מהאזלא משרת, אבל הוצרכנו
לפחות לעשות פסיק, ועיין להלן [פסוק
כ"ב] כעין זה, ודו"ק.

מ"ב, ט"ו. בזאת תבחנו חי פרעה אם
תצאו מזה וגו'.

פירש"י וז"ל: חי פרעה אם יחיה פרעה
כשהיה נשבע לשקר היה נשבע בחיי פרעה
עכ"ל. ועיין במדרש [בראשית רבה פרשה
צ"א אות ז'] שהביאו משל לזה מהגדי שברח
אצל אלמנה והיא שחטה אותו והניחתו
במטתה, וכשבאו לחפשו היא נשבעת
ואומרת "תהא אותה אשה מנכש וקורעת
וחותך מבשרו של זה המונח במטה ואוכלת
אם ידעתי ממנו", והם סברו שהמונח במטה
הוא בנה, עיי"ש. ולכאורה משמע דרק
משום השקר נשבע בחיי המלך, וזה לכאורה
פגימה בהנהגת יוסף הצדיק, והרי בכל מקום

נתנה תורה היו הם דנים מצד שכלם, והגע
בעצמך: משפחה שהיא חיה בשלום ושלוח
שוררת ביניהם, אהבה ואחוה, ופתאום בא
אח אחד והתחיל מחרחר את האב על הבנים,
והם דנוהו מתחלה למיתה ואח"כ לעבדות,
והוא רצה להוכיח להם כי אפשר לו לאיש
חכם כמוהו²⁶ לטעות ולתת אותם כמרגלים,
ואף שהם בעצמם הלא יודעים שהוא טועה.
וגם²⁷ הא קי"ל [בכא בתרא דף ג' ע"ב]
מלכא אמר עקרנא טורא ולא הדר, ואעפ"כ
הוא עצמו חזר בו כשביל שהיה חס על בני
ביתם שישארו ברעבון אם יתן אותם במשמר
עד שיבוא בנימין אחיהם, וזה עורר אותם
לומר אבל אשמים אנחנו וגו', כי כמותו היה
להם לרחם על אביהם הזקן, וראובן הוכיח
להם כי גם דמו הנה נדרש — וכמש"כ
המפרשים²⁸.

ויתכן שגם הגביע ששם באמתחת
בנימין היה מטעם זה, דהא בנימין הוא זה
שמת רק בעטיו של נחש [שבת נ"ה ע"ב],
ואעפ"כ החליטו האחים שהוא גנב, שכן
ארז"ל [בראשית רבה פרשה צ"ב אות ח']
שאמרו לו מה גנבא בר גנבתא וכו', וא"כ
אח"כ כשגילה להם יוסף מי הוא, נוכחו כי
טעו בכל חשבונתם מתחלה ועד סוף. ואפשר
שלזה כיוונו חז"ל [שם פרשה צ"ג אות י"א]
במה שאמרו שלא יכלו אחי יוסף לעמוד
בפני תוכחתו, ולכאורה איזה תוכחה יש כאן,
אבל לפ"ז מובן שפיר, שאין לך תוכחה
גדולה מזו שהוכיחן שיכולין הן לטעות במה

26. כלומר שיכול לנחש הכל על ידי הגביע וכו'.

27. כאן כותב רבינו טעם נוסף שאינו שייך לטעם הראשון.

28. כלומר, דאל תחשבו שהעונש בא רק על חוסר הרחמנות, אלא דגם דמו נדרש כי מן הסתם מת בעבדותו
וכמש"כ הרמב"ן והספורנו בביאור המקראות.

29. עיין בפרשת לך לך [י"ב פ"כ וי"ד פט"ו] ולהלן [מ"ב פכ"ב].